AZ ÉV HALA

A széles kárász

Három éve választják meg hazánkban internetes szavazással az év halát. A Magyar Haltani Társaság kezdeményezésére kibontakozott akció célja, hogy felhívja a figyelmet őshonos halainkra, elősegítse a fajismeret bővítését, oldja a halakkal szembeni idegenkedést. Első alkalommal a nyúldomolykó, tavaly a kősüllő, az idén pedig a széles kárász nyerte el a kitüntető címet.

A Kárpát-medence halfaunájának jelenleg már mintegy 20 százalékát idegenhonos fajok teszik ki, köztük olyanok, amelyeknek az inváziója súlyos veszélyt jelent eredeti, hazai halainkra. A Dunát különböző gébfajok, míg folyóink holtmedreit *ezüstkárászok* és *törpeharcsák* özönlötték el, visszaszorítva évezredek óta itt élő halainkat. Ezért döntött úgy a Magyar Haltani Társaság, hogy az év hala címért folyó internetes versenyben kizárólag őshonos fajokat állít jelöltként, ügyelve arra, hogy fogható és védett faj is legyen közöttük.

A halbarátok ezúttal is három jelölt közül választhattak a társaság honlapján, és tízezernél többen adták szavazatukat a *széles kárász*, a *lápi póc* vagy a *szilvaorrú keszeg* valamelyikére. A jelöltek egymást váltva vezették a mezőnyt, attól függően, hogy a médiumok a szavazni kész közönség melyik csoportját mozgósították sikeresebben az adott időszakban.

A voksoláson harmadik helyen végzett szilvaorrú keszeg a folyóvizek lakója. A sodráskedvelő, vándorló rajhal régebben sem tartozott a gyakoriak közé, de élettere a víz áramlását lassító vízlépcsők hatására egyre szűkül, ezért a veszélyeztetett európai fajok között tartjuk számon. Kevéssé ismert volta mellett az is indokolta jelölését, hogy az ajkai vörösiszap-katasztrófát követően igen sok elpusztult példányát vetették partra a hullámok a Duna Győr és Budapest közötti szakaszán.

A második helyezett lápi póc a Duna-medence bennszülött hala, nálunk fokozottan védett. Megfogyatkozásának elsődleges oka az élőhelyét jelentő lápok és mocsarak lecsapolása volt, de megmaradt állományait is veszélyezteti egy napjainkban terjedő, konkurens kisragadozó. Ez utóbbi a Távol-Keletről származó, igénytelen és falánk *amurgéb*, amely 1997-ben a Tisza mentén tűnt fel először.

A legtöbb szavazatot végül a horgászok és a természetvédők körében egyaránt ismert és népszerű, a színe után *aranykárásznak* is nevezett széles kárász kapta, így 2012-ben ez a faj lett az Év hala. A „győztes” közepes testméretű, átlagosan 15–25 centiméterre nő meg. Magasan ívelt háta és oldalról erősen lapított teste elárulja, hogy az állóvizek és a lomha vízfolyások lakója. Jellemző rá a sörényszerű, domború szegélyű hátúszó, valamint a fiatalabb példányok faroknyelét díszítő fekete folt. Viszonylag kicsi, végállású szája apróbb gerinctelen állatok, magvak és növényi hajtások felszedegetésére, illetve lecsipegetésére alkalmas.

Európa legnagyobb részén elterjedt, de Nyugat- és Közép-Szibériában is megtalálható. A vízrendezések előtt nagy tömegben élt az ártereken és a mocsarakban, amelyeknek a környezeti feltételeihez jól alkalmazkodott. Szájüregének nyálkahártyája és erekkel gazdagon átszőtt úszóhólyagja révén részben a beszippantott levegőből is képes fedezni oxigénigényét. Ennek is köszönhető, hogy dús növényzetű állóvizeinkben még ötven éve is gyakori volt, de manapság sajnos már ritkaságnak számít.

Helyzete azt követően változott meg, hogy 1954-ben behozták hazánkba rokonát, a hasonló környezeti igényű ezüstkárászt. Az új fajnak kezdetben kizárólag nőstényei éltek nálunk, amelyek ikráit más pontyfélék tejesei termékenyítették meg. Spermájuk megindította a petesejtek fejlődését, de az örökítésben nem vett részt, így az utódok nem hibridek, hanem ugyancsak nőstény ezüstkárászok lettek. A stratégia rendkívül hatékonynak bizonyult, a széles kárász kiszorult élőhelyeinek többségéről.

Az 1980-as években azonban a hazai ezüstkárászok között is megjelentek a hímek, és az ivaros szaporodással járó utódszámcsökkenés esélyt adott a széles kárászoknak régebbi élőhelyeik visszahódítására. Szaporításukat és nevelésüket megoldották a szakembereink, tehát azokba a vizekbe is kihelyezhetők, ahol nem maradt napjainkra életképes állományuk. Bízunk benne, hogy a balatoni és az észak-magyarországi példát követve számos horgászegyesület él majd e lehetőséggel, és aranykárászos vizeik a visszatelepülés kiindulópontjaivá válnak. A siker nem szavatolható, de ha azt akarjuk, hogy gyermekeink és unokáink ne csak mesebeli aranyhalként, hanem élő valóságként ismerjék ősi kárászunkat, meg kell próbálnunk.

DR. HARKA ÁKOS
Magyar Haltani Társaság

Fokozottan védett halunk a lápi póc.
A SZERZŐ felvétele

Folyóvizeinkben él a szilvaorrú keszeg
SALLAI ZOLTÁN felvételei
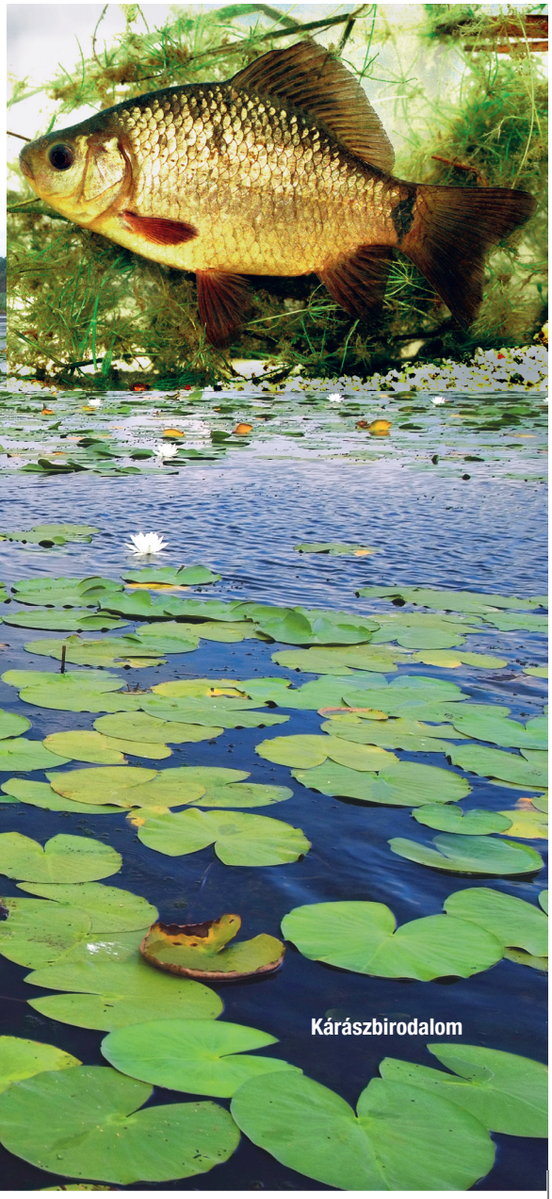
Az Eurázsiában nagy területeken elterjedt széles kárász (aranykárász) a folyószabályozások előtt egyik leggyakoribb halunk volt